

22. Encyclopedia of Ukraine. — Toronto ; Buffalo ; London, 1993. — Vol. 4. — P. 213—215.
23. Grimsted P. K. The Postwar Fate of the Petloura Library and the Records of the Ukrainian National Republic / Patricia Kennedy Grimsted // Harvard Ukrainian Studies. — Cambridge, 1997. — Vol. 21 (3/4). — P. 426.
24. Horbal B. Sprawa lemowska na konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 roku / Bohdan Horbal // Wrocławskie Studia Wschodnie. — Wrocław, 2004. — № 8. — S. 139—163.
25. Kosyk W. La politique de la France a l'égard de l'Ukraine. Mars 1917— Février 1918 / Wolodymyr Kosyk. — Paris, 1981. — 304 p.
26. Nouvelles d'Ukraine // La Libre Ukraine. — Constantinople, 1922. — Avr./ Mai. — P. 44.
27. Projet de statuts de la Chambre de Commerce Ukraino-Suisse à Geneve // L'Ukraine. — Lausanne, 1919. — № 94.
28. A research guide to Ukrainian and Carpatho-Rysyn American Newspapers, Periodicals, and Calendars-Almanacs on Microfilm (1886—1976) = Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманхів на Мікрофільмах (1886—1976) / compiled by Halyna Myroniuk and Alexander Lushnycky. — Minneapolis, 2005. — 394 p.
29. Soutou G.-H. Recherches sur la France et le problème des Nationalites pendant la Première guerre mondiale: Pologne, Lithuania, L'Ukraine / G.-H. Soutou, G. de Castelbajac et S. de Gasquet. — Paris, 1995. — 230 p.
30. Unbegaun B. Catalogue des périodiques slaves et relatifs aux études slaves des bibliothèques de Paris / Boris Unbegaun ; avec une préface de André Mazon. — Paris, 1929. — 221 p.
31. Vic J. La littérature de guerre: Manuel méthodique et critique des publications de langue française. Deuxième période : 1^{er} aout 1916 — 11 Novembre 1918 / Jean Vic. — Paris, 1923. — T. 3. — 780 p.

Олеся Дроздовська

РОЗВИТОК І ТИПОЛОГІЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ФАХОВОЇ ПРЕСИ В УКРАЇНІ 1918 р.

Простежено динаміку розвитку фахової преси в Україні 1918 р., здійснено її типологізацію, окреслено функціональне та читацьке призначення.

Ключові слова: *фахова преса в Україні, 1918 р., економічні, медичні, педагогічні, правничі, військові періодичні видання.*

Прослежена динамика развития профессиональной прессы в Украине в 1918 г., осуществлена ее типологизация, определено функциональное и читательское назначение.

Ключевые слова: профессиональная пресса в Украине, 1918 г., экономические, медицинские, педагогические, юридические, военные периодические издания.

Dynamics of development of professional press in Ukraine in 1918 has been traced, its typologization has been made, functional and reader purposes have been outlined.

Key words: the professional press in Ukraine, 1918, economic, medical, pedagogical, judicial, military periodicals.

Лакмусовим папірцем готовності суспільства до комунікування з різних питань громадсько-політичного, економічного, культурного та духовного життя є розвиток друкованих засобів масової інформації, зокрема їхня диференціація за функціональним призначенням та змістовим наповненням. Події 1917 р. у житті української нації, яка, за В. Солдатенком, саме у цей час «пережила небувалий злет, здійснила воістину гігантські кроки у власному відродженні, розвої, державотворенні, могутньо увірвалась у геополітичний простір...» [47, с. 517], незважаючи на невизначеність у подальших перспективах розпочатого процесу державного будівництва, сприяли доволі активному розвитку преси в Україні (яка ще донедавна входила до складу Російської імперії) у 1918 р.* Саме того року, зазначав П. Зленко, «з повним творчим розмахом виросла буйно українська преса. Її відзначив широкий розмах, вона задовольняла найрізнебарвніші відтинки культурних інтересів...» [17, с. 118]. Пресові видання зароджувалися і функціонували у складних суспільно-політичних (низку з них було створено ще за УНР доби Української Центральної Ради, інші — у період існування Української Держави, УНР доби Директорії і в УНР Рад) та соціально-економічних («Війна, голодування, розбрат... згуба великих культурних надбань минулого, розхристаність техніки і комунікації...» [30, с. 1]) обставинах. Саме тому зрозумілим є той факт, що серед часописних новотворів, які побачили світ у таких умовах, продовжували до-

* Принагідно зазначимо, що у той же час у західноукраїнському медіапросторі простежується застій, спричинений відомими історичними обставинами. Стрімке відновлення розпочалося лише після Листопадових подій 1918 р.

мінувати видання громадсько-політичного спрямування. Однак, на відміну від 1917 р., коли вийшло до десяти пресодруків (окремі з них, як-от: «Вільна Українська Школа», «Книгарь» та «Українське Пасішництво»), продовжували функціонувати й у досліджуваній нами період, які орієнтувалися на певну сферу професійної діяльності чи представників певної кваліфікації, 1918 р. фахова преса представлена більш аніж півсотнею новостворених часописів.

У пропонованій статті маємо на меті простежити динаміку розвитку цієї преси (як одного з важливих, однак мало досліджених донині у сукупності сегментів вітчизняної журналістики) 1918 р., здійснити її типологізацію, окреслити функціональне та читацьке призначення.

Насамперед необхідно зазначити, що фаховим друкованим медіапродуктом, який, у свою чергу, є окремим підтипом спеціалізованої преси, необхідно вважати орієнтовані на вузьку читацьку аудиторію (представників конкретних фахів) видання, головна мета яких полягає у стимулюванні та сприянні розвитку, вдосконаленню тієї чи іншої царини професійної діяльності шляхом подання відповідного змісту інформації. Серед основних завдань таких пресодруків: 1) інформувати про нагальні проблеми, досягнення, нові чи новітні розробки в конкретних галузях трудової діяльності, окреслювати перспективи їхнього розвитку шляхом публікації науково-популярних, проблемних, аналітичних та прикладного характеру матеріалів; 2) забезпечувати комунікацію між працівниками тієї чи іншої галузі практичної діяльності; 3) обстоювати їхні професійні інтереси та захищати соціальні права; 4) сприяти їхньому залученню до участі у відповідних організаціях, товариствах, спілках. Саме тому основними функціями фахового пресодруку можна вважати такі: когнітивна (реалізується шляхом публікації матеріалів, спрямованих на підвищення рівня кваліфікації, розвиток тієї чи іншої професійної галузі), інформаційна, комунікаційна та організаційна.

Пріоритетними типоутворюючими ознаками фахового часопису, на нашу думку, є функціональне (досить часто обумовлювалося у програмних статтях) і читацьке призначення та змістове наповнення. Водночас чи не найоб'єктивніші результати дає класифікація періодичних видань, здійснена за домінуючим тематичним спрямуванням опублікованих на їхніх сторінках матеріалів, оскільки, за на-

шими спостереженнями, не завжди задекларовані редакціями мета та завдання втілювалися у життя.

Диференціація професійно орієнтованих пресових новотворів, що влилися у національний медіапростір упродовж 1918 р., саме за цими ознаками дає нам підстави стверджувати, що найчисленнішу групу утворюють часописи, увага яких зосереджувалася на висвітленні актуальних потреб і проблем різних галузей господарської діяльності молодих українських державних утворень (УНР доби УЦР, Українська Держава, УНР доби Директорії та УНР Рад), а також покликані сприяти їхньому розвиткові та, в окремих випадках, захищати професійні інтереси працівників. У свою чергу, окреслену групу формують такі підгрупи: кооперативні (23), сільськогосподарські (3), фінансові (6), виробничі (4), транспортні (5) та поштово-телеграфні (1) часописи.

У 1918 р., який, за спостереженнями П. Гая-Нижника, був «найбільш плідним для усілякого роду кооперативної діяльності й визначним в історії українського кооперативного руху його найбільш динамічним зростанням» [13], відбувалася активізація й у пресовидавничій роботі цих господарських спілок. Насамперед варто відзначити таке: упродовж досліджуваного року вийшло багато часописів, у назвах чи підзаголовкових даних яких фігурує лексема «кооперація» (у тій чи іншій словоформі) і які видавалися різними кооперативними об'єднаннями, однак класифікувати їх як фахові, присвячені виключно чи значною мірою питанням розвитку кооперації як галузі господарського життя в Україні, ми не можемо. Ці пресодруки радше треба зараховувати до громадських друкованих медіа, оскільки поряд із повідомленнями про роботу різних місцевих кооперативних спілок, окремими статтями про становлення і розвиток кооперативного руху у світі й Україні на їхніх сторінках домінують матеріали про події та проблеми громадсько-політичного, культурного життя (досить активно порушувалися питання освіти і навчання, національного виховання, мови, просвітницької ролі та культурної діяльності кооперативів, проблеми організації місцевого самоврядування тощо), а одним із основних завдань декларувалося сприяння національному розвиткові усіх сфер тогочасного українського суспільства. Наприклад, у програмній статті елисаветградського (нині — м. Кіровоград) кооперативно-громадського

тижневика «Наша Хата» зазначалося, що видання обслуговуватиме «переважно інтереси трудящого люду, — селян і робітників», буде органом «переважно кооперативним», вестиме «громадсько-політичну пропаганду» та широку культурно-просвітницьку роботу, «віддаючи їй як найбільше місця», публікуватиме матеріали, присвячені не лише кооперативним справам, а й «сільському господарству», та спрямовані на те, аби «допомогти в з'ясуванні нашому народові його пригніченого становища, пробудити в ньому громадську, національну та політичну свідомість» [44]. Близькими за концепцією та контентом до цього пресодруку є низка інших часописів, які лише на перший погляд справляють враження видання, присвяченого тільки кооперативним справам, серед них: «Будуччина» (Сквира, 1918), «Кооперація и Жизнь» (Конотоп, 1918—1919), «Мирь Труда» (Харків, 1918—1920), «Союз» (Умань, 1918—1919).

Таким чином, у масиві пресових видань, які почали виходити в Україні упродовж 1918 р. заходами різноманітних кооперативних спілок, необхідно розрізнити кооперативні видання громадського спрямування та власне фахові кооперативні часописи, до яких ми зараховуємо 23 видання. З них 9 друків присвячено висвітленню загальнокооперативних питань («Бюллетені Верходніпровського Союзу Кооперативів», «Извѣстія Черниговскаго (районнаго) Союза Кооперативовъ», київські «Українська Кооперація» та «Бюлетень Центрального Українського Кооперативного Комітету», кременчуцьке «Кооперативно-Громадське Життя», охтирський «Кооперативный Путь», таращанський «Кооперативный Листокъ» [42, с. 1702], харківський «Хлибороб-Кооператор» і «Черниговській Кооператоръ»), 10 — зосереджено на проблемах розвитку споживчої кооперації («Бюлетень Бершадського Союзу Споживчих Товариств» [21; 48], «Бюлетень Тульчинського Союзу Споживчого», «Вісти Вінницького Союзу Споживчих Товариств», катеринославський «Споживач», київські «Бюлетень Рабочаго Кооператива «Жизнь», «Кооперативна Зоря» та «Торговельний бюлетень Дніпровського Союзу Споживчих Союзів України», немирівське «Єдиненіє-Сила», «Полтавський Кооператор» та харківський «Бюллетень Кооператива «Объединеніє»), 2 — кредитної кооперації («Вістник Роменського Кредитного Союзу», «Извѣстія Экономическаго Отдѣла Харьковскаго Кредитнаго Союза Кооперативовъ») і 2 видання — сільськогосподарської

кооперації (київський «Сільський Господарь» та «Черниговській Селянинь»).

Серед зазначених пресодруків на всеукраїнську аудиторію, а саме — на осіб, задіяних у роботі різногалузевих (кредитних, споживчих, сільськогосподарських та ін.) кооперативних спілок, орієнтувалися київські видання, які було започатковано у проміжку від 15 квітня (вийшло перше число «Кооперативної Зорі») до 1 листопада (датовано перше число «Торговельного бюлетеня Дніпровського Союзу Споживчих Союзів України»). До них належать місячник Центрального українського кооперативного комітету — «перший і єдиний орган, присвячений теорії кооперації на Україні» [32, с. 2] — п. н. «Українська Кооперація» та нерегулярний безкоштовний «Бюлетень Центрального Українського Кооперативного Комітету», який за редакційними планами мав бути «виразником і представником» української кооперації, виконувати роль об'єднавчого і координаційного центру між усіма кооперативними інституціями Української Держави [10]. На працівниках же виключно у сфері споживчої кооперації зосереджували увагу пресодруки, які видавалися Дніпровським союзом споживчих товариств, а саме — двотижневик «Кооперативна Зоря» та «Торговельний бюлетень Дніпровського Союзу Споживчих Союзів України». У той час, коли основними завданнями першого з них декларувалося «поширення, як серед членів кооперативів, так і серед широкого загалу ідей кооперативних», розроблення та всебічне висвітлення тих питань, які «цікавлять працівників і учасників кооперативного руху», а також допомагати «їм несхибно прямувати шляхом широкого розвитку кооперації до кращого життя» [37], друге було покликане «з'ясувати товаришським організаціям становище і діяльність ринку, та майбутньої його перспективи» [39].

На початку липня 1918 р. у Києві було створено півмісячний журнал «Сільський Господарь», який тривалий час виконував роль чи не єдиного медійного представника сільськогосподарської кооперації на національному рівні. Він видавався Центральним українським сільськогосподарським кооперативним союзом, який взяв на себе справу керівництва розвитком сільськогосподарської кооперації в Україні. У програмній статті наголошувалося, що часопис засновується з метою «організації с.-госп. кооперативного руху на

Україні та об'єднання всіх с.-госп. кооперативів в єдиний міцний Союз...». У цій же публікації редакція підкреслювала, що головними завданнями новостворюваного двотижневика буде: доносити до аудиторії загальні, т. зв. «керуючі», ідеї щодо налагодження роботи різнопрофільних сільськогосподарських кооперативів на місцях і їхньої співпраці та сприяти обміну досвідом між практикуючими кооператорами [45].

Решта новостворених упродовж 1918 р.* пресодруків окресленої підгрупи економічних видань зосереджували свою увагу на висвітленні роботи кооперативних спілок (споживчих, кредитних, сільськогосподарських у сукупності чи кожної зокрема) у Верхньодніпровському, Вінницькому, Катеринославському, Кременчуцькому, Охтирському, Таращанському, Тульчинському, Чернігівському (іноді й у суміжних) повітах, а також у Полтавській губернії та в окремих містах (зокрема у Бершаді, Києві, Немирові, Ромнах та Харкові). Це дає нам підставу відносити їх як за читацьким призначенням, так і за територією розповсюдження до регіональних пресодруків. Ці часописи створювалися з метою скеровувати роботу місцевих господарських спілок «по суто кооперативному шляху» [7], забезпечувати «постійне спілкування центру» (повітової кооперативної спілки) з його членами — сільськими кооперативами [2], висвітлювати в «загальнодоступній формі» важливі питання «кооперативного будівництва» у конкретних населених пунктах чи повітах, а також інформувати про злободенні «загальні питання кооперації» [40] та докладно ознайомлювати членів того чи іншого кооперативного об'єднання або зацікавлених осіб із повсякденним життям їхніх спілок [20]. Основним же завданням цих видань декларувалися «обслуговування кооперації» [34] та інформування читачів про «кооперативно-громадське життя взагалі» [52]. Окреслене цільове призначення реалізовувалося шляхом публікації на сторінках зазначених періодичних видань статей про завдання і

* У проміжку від 15 липня (почали виходити «Бюлетені Верхньодніпровського Союзу Кооперативів») до 22 грудня (датовано 1-й номер «Вістей Вінницького Союзу Споживчих Товариств») 1918 р., за винятком харківського «Хлибороба-Кооператора» й охтирського «Кооперативного Пути», перші номери яких побачили світ ще у січні, та кременчуцького «Кооперативно-Громадського Життя», яке почало виходити у березні.

шляхи розвитку кооперації як однієї з важливих сфер тогочасного економічного життя в Україні, про просвітницьку та виховну функції і фінансове становище місцевих кооперативних спілок тощо. У них також публікувалися статті утилітарного характеру, хроніка, офіційні матеріали нормативно-регуляторного, організаційного спрямування, численні фінансові звіти тощо. Часто на сторінках цих видань подавалися передруки з київських теоретико-практичних часописів, зокрема з «Української Кооперації», «Кооперативної Зорі» та «Сільського Господаря».

Засновниками, співробітниками та авторами регіональних фахових кооперативних видань були «передовсім практичні місцеві робітники, а не теоретики кооперації...» [1, с. 60], що впливало не лише на змістове наповнення. Доволі складним для них, як виявилось, було і мовне питання. Низка цих видань мовою спілкування із читачами обирали російську (переважно це було притаманно часописам, що виходили на Слобожанщині, яка у той час перебувала у складі УНР Рад) або російську та українську мови одночасно. Наприклад, редакція двомовного кременчуцького «Кооперативно-Громадського Життя» у відповідь на закид київської «Комашні»: «Невже й досі ми будемо триматись старої звички русифікаторів?» [39] відповіла: «Треба прийняти на увагу старі часи, коли заборонялось українське слово і інтелігенції здебільшого примусово приходилось розмовляти по російські... Але се не значить, що зламавши язик української інтелігенції, зламали її душу. Душа залишилась українська, що саме головне, а мову з часом можна виправить. Раптом же зробити дуже важко, але до сього ми йдемо. Кривити душею ми не вмієм, а пишем, як умієм» [50, с. 80—81]. Видавці ж немирівського часопису «Єдиненіє-Сила» наголошували, що не поділяють позиції тієї частини кооператорів, «которые думаютъ, что на Украинѣ все должно обязательно проводится только на украинскомъ языкѣ». Вони висловлювали переконання, що «на какомъ бы языкѣ не проводились тѣ или иныя знанія въ народѣ, все принесетъ свою пользу, лишь бы это было понятно и не шло въ разрѣзъ желанія большинства и проводилось съ любовью и знаніемъ дѣла», однак обіцяли, що в міру «ознакомленія съ украинскимъ языкомъ постоянныхъ сотрудниковъ журнала и желанія о томъ Общаго Собранія журналъ будетъ переходитъ постепенно на украинский языкъ» [43]. Редакції

ж решти пресодруків або не загострювали увагу на мовній проблемі й поступово українізували свої видання, або продовжували спілкуватися з читачами російською.

Безпосередній зв'язок із діяльністю кооперативних спілок мали тогочасні банківські установи, зокрема Український народний кооперативний банк, створений 1917 р. Від квітня 1918 р. ця установа розпочала видавання у Києві власного пресового органу п. н. «Бюлетень Українського Народнього Кооперативного Банку». Цільовою аудиторією цього нерегулярного пресодруку передовсім були акціонери банку, які отримували його безкоштовно. Функціональне призначення видання редакція окреслила так: «щоб мати можливість освітлювати для кооперації діяльність Банку» й «дати тій же кооперації можливість впливати на напрямок цієї діяльності» [55]. Основний акцент на його шпальтах робився на висвітленні роботи банку. Принагідно вміщувалися публікації, у яких порушувалися актуальні громадсько-політичні питання, як-от зміна державного устрою на території України та їхній вплив на розвиток кооперації і загалом економічної ситуації у державі. Зазначений бюлетень належить до тієї підгрупи економічних видань, які почали виходити в Україні 1918 р., а саме — до фінансових часописів. Окрім нього, до цієї підгрупи відносимо: вінницький україномовний «Бюллетень Подільського Союзу Кредітового (Подільського Союз-Банку)», тижневик «Финансовый Журналь», нерегулярний «Бюллетень «Финансового Журнала», двотижневу газету «Коммерческой Курьерь» та місячник «Банковый Служащий» (чотири останніх виходили у Києві й були російськомовними).

Із перелічених видань за функціональним призначенням до практичних часописів належать: «Бюлетень Українського Народнього Кооперативного Банку», «Бюллетень Подільського Союзу Кредітового (Подільського Союз-Банку)» та «Бюллетень «Финансового Журнала» (який розсилався безкоштовно усім передплатникам основного видання). Теоретико-практичними виданнями є «Финансовый Журналь» і газета «Коммерческой Курьерь», що підтверджується як окресленим у їхніх вступних статтях цільовим призначенням, так і змістовим наповненням. Наприклад, редакція «Финансового Журнала» зазначала, що його головним завданням буде «освѣщать всѣ финансово-экономическіе и торгово-

промышленные вопросы текущей дѣловой жизни — какъ съ теоретической, такъ и съ практической точки зрѣнія» [35]. Потребу створення газети «Коммерческой Курьеръ» її редакція мотивувала тим, що у тогочасних складних, неоднозначних політичних та економічних умовах Київ «долженъ имѣть свой торгово-промышленный органъ печати, который отражалъ бы нужды и интересы торговли, промышленности, банкового дѣла и биржи и давалъ бы заинтересованнымъ группамъ и лицамъ необходимый информационный материалъ относительно всего происходящего въ этихъ областяхъ, какъ на Украинѣ, такъ и за предѣлами ея». Головне завдання цього видання окреслювалося таким чином: «...служить развитію торговли, промышленности, банкового и биржевого дѣла и защитѣ ихъ интересовъ, развитію торгово-промышленныхъ и финансовыхъ взаимоотношеній съ ближайшими сосѣдями Украины, какъ съ Востока, такъ и съ Запада» [29]. Зміст цих часописів становлять статті аналітичного, прогностичного та практичного характеру з актуальних питань економіки, торгівлі і промисловості, розвитку банківської та біржової справ в Українській Державі. Серед них: перспективи молодої країни у міжнародній торгівлі, розроблення її бюджету, подолання інфляційних процесів, спекуляції на ринку та емісії загалом, урегулювання цін на товари першої необхідності, процесу виконання боргових зобов'язань перед закордонними кредиторами і товарообігу в країні, економічна доцільність і перспективи розвитку торф'яної промисловості та заводів сільськогосподарських машин в Україні, ситуація у сільському господарстві, забезпечення безперебійної роботи електростанцій, державного контролю за торгівлею окремими групами товарів, відродження промисловості тощо.

На відміну від попередніх видань, російськомовний журнал «Банковый Служащій», який був органом Всеукраїнського бюро Всеросійської професійної спілки службовців кредитних установ, акцентував вирішення нагальних проблем (як-от: охорона праці, соціальне страхування, підвищення продуктивності праці, подолання безробіття тощо) працівників банківських установ України, а також завдання їхніх профспілкових організацій та потребу створення регіональних професійних організацій. Багато уваги на його шпальтах приділено висвітленню діяльності організації-видавця та регіональ-

них профспілок. Лише принагідно у ньому публікувалися матеріали теоретико-практичного характеру, присвячені загальним питанням розвитку банківської сфери.

Близькою за контентом саме до цього видання є наступна підгрупа економічних видань, яку формують виробничі часописи. Серед них: харківські «Голос Металлиста» (1918—1919), «Южный Стекольник и Химикъ» (1918—1919) та київські «Извѣстія Союза промышленности, торговли, финансовъ и сельскаго хозяйства Украины» (1918), «Извѣстія Совѣта Съѣздовъ Мукомоловъ на Украинѣ» (1918), причому останнє видання містило передрук матеріалів рубрики «Особый Отдѣль Совѣта Мукомоловъ на Украинѣ къ г.г. мукомоламъ» № 19 попередньої газети. Відомо також, що наприкінці 1918 р. у Києві планувалося видавання професійного, присвяченого передусім розвитку харчової промисловості в Україні, друкованого органу п. н. «Набатъ Украины» [49]. Це питання мало порушуватися на з'їзді профспілок працівників у зазначеній виробничій сфері, проведення якого було заплановано на 20 листопада 1918 р. Однак достеменно не відомо, чи ці плани були втілені у життя.

Основним своїм завданням зазначені часописи вважали обслуговування професійних інтересів працівників тієї чи іншої галузі, а також забезпечення координації діяльності відповідних профспілкових товариств і сприяння посиленню впливу організованого робітничого руху. Саме тому на їхніх сторінках домінують публікації, присвячені важливим питанням робітничого життя, серед яких: подолання безробіття, соціальний захист працівників промислових підприємств, оплата праці, укладення колективних договорів, запровадження восьмигодинного робочого дня, розроблення виробничих норм тощо. Однак вміщувалися у них і статті, у яких подавалися огляди стану (фінансового, матеріального тощо) на підприємствах хімічної, скляної, фарфорово-фаянсової («Южный Стекольник и Химикъ»), металургійної («Голос Металлиста»), легкої, вуглеторфодобувної («Извѣстія Союза промышленности, торговли, финансовъ и сельскаго хозяйства Украины») промисловості України (переважно УНР Рад), а принагідно — і статті дискусійного характеру, у яких пропонувалися шляхи виходу підприємств цих виробничих галузей із кризи. Левову частку наповнення цих пре-

содруків становили офіційні матеріали (зокрема: циркуляри, накази профільних міністерств, спрямовані на врегулювання тих чи інших виробничих питань, інше), хроніка, фінансові звіти тощо.

Іншу групу економічних видань формують науково-популярні журнали, які орієнтувалися на представників вузьких сільськогосподарських фахів. До них належать: «двохтижневий часопис громадської та військової ветеринарії» «Вістник Ветеринарної Медицини»; «орган лісової науки, лісового господарства, торгово-промислового і економічного» «Лісовий Вістник», який, за пресовими повідомленнями, мав вийти у серпні 1918 р. [17, с. 124]; «Вістник Громадської Агрономії». Ці видання розпочали свій шлях до читача (чи планували це зробити, як у випадку з «Лісовим Вістником», який так і не вдалося віднайти) у Києві під час функціонування Української Держави. Пресодруки зосереджували свою увагу тільки на проблемах розвитку окремих галузей сільського господарства (відповідно: ветеринарії, лісництва, агрономії). У програмних публікаціях першого україномовного ветеринарного часопису наголошувалося, що його основною метою є передовсім «об'єднання й згуртування» [30, с. 2] фахівців-ветеринарів задля того, аби «як найкраще поставити свою справу на славу нашої науки та на користь рідному народові», а також для того, щоби «подаючи народові одною рукою свої лікарські поради, в другій... нести в сю гущавину свідомість і знання...» [12]. Про мету, завдання і тематичні домінанти «Лісового Вістника» можемо судити лише з його анонса, опублікованого на сторінках газети «Відродження». Зокрема, у ньому зазначалося, що видання буде «органом науковим, господарчим, торгово-промисловим і технічно-економічним», а співпрацюватимуть із ним «найкращі українські сили лісової науки і лісової справи» [24]. Цільове ж призначення «Вістника Громадської Агрономії» («бути ідейним центром української громадської агрономії»), який Всеукраїнський союз земств почав видавати у жовтні 1918 р., було окреслено таким чином: «Тільки це єднання нашої наукової і громадської агрономічної літератури з літературою народньою дасть нашій агрономії ті народні підвалини, яких вона досі не мала і утворить з агрономічної роботи агронома і трудової праці над землею селянина ідейний і духовний синтез. Ця теза буде провідною думкою нашого органу і до досягнення її ми хотіли б іти з усім агрономічним громадянством

Україні» [18, с. 5]. На сторінках цього пресодруку публікувалися двомовні проблемні статті та матеріали утраквістичного характеру, присвячені питанням організації земської агрономії, сільськогосподарської кооперації, економічної та аграрної політики в Українській Державі. Побіч того, в окремих публікаціях (як-от «Сільсько-господарська українська термінологія» К. Осьмака й «Потреба в виданні спеціального органу по досвідній агрономії» Б. Кречуна) порушувалися питання про «вироблення» української сільськогосподарської термінології та про створення двомовного (українсько-російського) «спеціального часопису» п. н. «Українське Досвідне Діло», а також про перегляд завдання «Вістника Української Агрономії», яке мало б обмежуватися популяризацією серед населення нових методів господарювання шляхом публікації статей «з досвідних станцій переважно по питанням техніки сільського господарства...» [23, с. 73]. Це свідчить про те, що динаміка розвитку професійно орієнтованої, зокрема теоретико-практичної економічної, преси до кінця року лише набирала обертів.

Упродовж 1918 р. національний медіапростір було збагачено п'ятьма часописами, які утворюють наступну підгрупу фахових економічних видань, а саме — спрямованих на висвітлення проблем розвитку транспортної галузі економіки на теренах України (україномовні «Вістник Народнього Міністерства Шляхів» й «Часопис Міністерства Шляхів» та двомовні «Київські Вістки Інженерів Шляхів»), а також на захист професійних інтересів працівників залізниць й організації їхнього профспілкового руху (київський «Залізничий Дзвін» і львівський «Зелізничник»).

Першим із них, у липні 1918 р., почав виходити двотижневий орган «центральної організації залізничників в Австрії» п. н. «Зелізничник». У програмній статті-зверненні «Товариші! Залізничники-Українці!» наголошувалося, що часопис має «бути речником бажань, болів, змагань, надій та праці всіх залізничників-Українців... має бути лучником й посередником» між ними та професійною організацією, а також повинен інформувати про всі фахові справи та бути провідником у боротьбі за кращу долю (1918. — Ч. 1). Значно пізніше (у жовтні) подібний за контентом професійний спілчанський орган отримали працівники Правобережної залізниці. Основна мета його створення — бути «одним із культурних засобів боротьби ро-

бітників за свою кращу долю» [5]. Це обумовлювало публікацію на його сторінках матеріалів як громадсько-політичного характеру, так і присвячених питанням налагодження роботи тієї чи іншої ділянки залізничного господарства України, щоби зробити її такою, яка б не була «незносним тягарем для держави», а слугувала їй «як добре налагоджений апарат культури та економічного зиску» [26].

Того ж місяця, за наказом міністра шляхів сполучення Української Держави Б. Бутенка, побачило світ перше число першого україномовного офіційного технічного журналу п. н. «Часопис Міністерства Шляхів». Мета його створення — сприяти «найшвидшому поліпшанню транспорту», а завдання — «освітляти найможливіше повніш всі боки нашого транспорту і давати співробітникам Шляхів можливість живого обміну думками по питаннях, що торкаються Шляхів в технічному, фінансовому та економічному відношеннях, а теж і по інших питаннях, котрі знаходяться в звязку з експлуатацією та будуванням Шляхів» [18]. Щодо змісту видання, то в опублікованому наказі міністра повідомлялося: «Змістом часопису будуть періодичні нариси про діяльність залізниць, водяних та шосейних шляхів, а також статті по тепловим, технічним, фінансовим та економічним питанням, що до транспорту та збудовання шляхів» [28]. Варто зазначити, що авторам надрукованих у журналі статей передбачалася виплата гонорару (Ч. 1. — С. 3).

Згодом, у грудні того ж року, почав виходити громадський (за видавцем — ним було тимчасове організаційне бюро Співки інженерів шляхів на Україні) двомовний технічний часопис «Київські Вістки Інженерів Шляхів». Підвищення якості роботи «шляхів транспорту», «будовання» та промисловості [11] — основні теми надрукованих у ньому матеріалів. 25 грудня почав виходити офіційний тижневик Міністерства шляхів УНР Директорії п. н. «Вістник Народнього Міністерства Шляхів». Класифікувати це видання як фахове дає нам підстави той факт, що його зміст структурувався на два відділи: у першому публікувалися лише офіційні матеріали, у другому («Неофіційний відділ») — проблемні й аналітичні статті, присвячені фаховим справам. У вступному слові редакція повідомляла: «...щоб докладно з'ясувати собі нинішнє сумне становище наших шляхів, щоб пляномірно провести нову нашу творчу роботу, повинні ми добре освітити і з'ясувати собі і сучасне становище на-

ше, і всі завдання, ближчі й далші. Для цього і буде служити оцей новий орган нашого шляхового життя». Запрошуючи до співпраці «всіх свідомих і щирих громадян-залізничників», редакція закликала їх подавати «свої міркування, що до поліпшення технічної справи на шляхах», а також вказувати «всі потреби, всі дефекти» та пропозиції стосовно їх полагодження [19].

У другій половині 1918 р. Подільська окружна поштово-телеграфна рада розпочала видавання свого фахового органу п. н. «Голос поштово-телеграфних робітників Поділля». Цей журнал — єдиний 1918 р. пресовий новотвір, який представляє відповідну підгрупу економічних часописів. У ньому домінують матеріали, присвячені питанням організації роботи та завданням професійних спілок працівників поштових і телеграфних відділень. Дослідниця подільської преси У. Чубай зазначає: «...окрім професійної тематики, редакція постійно порушувала питання культурного та економічного розвитку, публікувала матеріали з історії (зокрема української преси. — *О. Д.*), художні твори» [51, с. 262]. Це свідчить про те, що видавці часопису не лише дбали про захист соціальних прав працівників пошт і телеграфів, а й намагалися підвищувати передусім їхній культурний рівень. Цьому журналові також не судилося довге життя: його останній відомий номер (17/18-й) побачив світ 31 жовтня 1918 р.

1918 р. активізувався розвиток педагогічної преси. У той час функціонував заснований у Києві 1917 р. загальноукраїнський науково-практичний журнал «Вільна Українська Школа», а також продовжив роботу реформований (почав виходити українською мовою п. н. «Нова Школа») «педагогічеській журналъ для учащихъ народныхъ школъ Полтавской губерніи», що видавався Полтавським губернським земством ще від 1914 р. Упродовж досліджуваного нами року до них долучилося п'ять нових видань: «Вѣстникъ Волчанскаго Учительскаго Союза» (Вовчанськ, 1918); «Извѣстія Кіевскаго Областнаго Профессіональнаго Учительскаго Союза» (згодом — «Извѣстія Профессіональнаго Учительскаго Союза на Украинѣ») (Київ, 1918); «Освіта» (Кам'янець-Подільський, 1918—1919); «Світець» (Житомир, 1918—1919); «Учитель» (Черкаси, 1918—1919).

Найбільш яскравим виданням серед них є кам'янець-подільська «Освіта». Перше число цього двотижневого науково-практичного

журналу, що видавався Подільською губернською народною управою, вийшло 15 листопада. У вступному слові редакція так окреслила його цільове та читацьке призначення: «З виданням педагогічного журналу, при існуванні на Поділлі Українського Державного Університету, утворюється орган об'єднуючий початкову школу з вищою; в цей же час орган стане школою для вироблення одностійної педагогічної думки серед кількотисячного кадру робітників народної освіти та буде утримувати їх в курсі педагогічної методології» [6]. Основними ж завданнями двотижневика декларувалися: «розроблювання теоретичних та практичних питань народної освіти та виховання»; об'єднання освітян не лише Поділля, а й всієї України; інформування про нагальні проблеми закладів освіти різних рівнів, педагогічних колективів та кожного вчителя зокрема про діяльність місцевих органів самоврядування «що до освіти», а також про роботу «Просвіт», професійних учительських організацій, про літературні новинки, вакантні місця у тих чи інших навчальних закладах [38]. Із «Освітою» активно співпрацювали С. Балей, В. Біднов, Л. Білецький, М. Вікул, М. Драй-Хмара, А. Животко, І. Крип'якевич, І. Огієнко та інші викладачі Кам'янець-Подільського державного українського університету. На її сторінках публікувалися численні наукові розвідки, присвячені питанням методології і методики дошкільного виховання, навчання у початковій школі та вечірніх школах для дорослих і ведення позашкільної роботи. У публікаціях також порушувалися питання навчання дітей з особливими потребами і неповносправних, кредитування навчання молоді, акцентувалася увага на національних пріоритетах у навчальному та виховному процесах.

Решта пресових новотворів орієнтувалися тільки на місцевих освітян. Про потребу видань такого характеру досить влучно висловився С. Дорош: «Поруч з академічними педагогічними виданнями потрібен рухливий тип журналу, який би в приступній формі знайомив читачів з тим, що дає хоча б центр. Перебуваючи в провінції, він має повну можливість перемагати вчительську байдужість ...» [15, с. 97]. Програма житомирського журналу «Світець», який видавався міським відділом позашкільної освіти, була досить широкою. Про це свідчить, зокрема, його підзаголовок: «щомісячник культурно-освітньої праці». На його сторінках досить активно обговорювалися

питання організації трудової школи, її завдань тощо, а також подавалися краєзнавчі матеріали, хроніка місцевого шкільного життя й діяльності товариства «Просвіта» [15, с. 97; 46]. На відміну від нього, часописи «Учитель», який був органом Черкаської повітової вчительської спілки, та російськомовні «Вѣстникъ Волчанскаго Учительскаго Союза» й «Извѣстія Кіевскаго Областнаго Профессіональнаго Учительскаго Союза» акцентували увагу лише на висвітленні роботи місцевих учительських спілок та питаннях, що перебували у їхній компетентції. Лише принагідно у цих пресодруках публікувалися матеріали прикладного характеру, в яких, зокрема, порушувалося питання про українську мову навчання у початкових та середніх школах.

Наступну групу фахових пресових новотворів формують медичні видання. Упродовж 1918 р. на теренах України вийшло п'ять таких пресодруків: київські «Вістник Всеукраїнської Спілки Лікарських Помішників, Помішниць і Акушерок», «Вістник Міністерства Народнього Здоров'я і Опікування», «Наше Слово», «Українські Медичні Вісти» та харківський російськомовний журнал «Врачебное Дело».

Першим (де-юре — 15 січня, де-факто — наприкінці лютого «через большевицьке повстання» [53, с. 396]) із зазначеної групи видань почав виходити «двотижневий часопис наукової, практичної та громадсько-побутової медицини» п. н. «Українські Медичні Вісти», що видавався Всеукраїнською спілкою лікарів. З приводу його появи автор (П. Шепченко) рецензії, опублікованої на сторінках «Книгаря», зазначив: «Всеукраїнська спілка лікарів виданням свого часопису задовольнила просто таки імперативну потребу в такому органі на Україні» [53, с. 396]. Журнал як «перший медичний часопис на Україні» [54] було створено з метою забезпечити комунікацію між медичними працівниками краю. «Спілка виконуючи доручені їй з'їздами завдання, — повідомляла редакція, — найшла необхідним мати єднаючу нитку між всіми працюючими на медико-санітарній ниві...» [8, с. 2]. Часопис був покликаний допомагати лікарям-українцям виконувати низку актуальних на той час професійних завдань. Першочерговим із них, на думку О. Корчака-Чепурківського, було створення української національної медицини як науки і практичної галузі «наукового знаття» [22, с. 7]. З-поміж інших важливих завдань

він називав такі: утворення «гармонійної системи наукового досвіду що до санітарного стану здоров'я на Україні й умов санітарного життя і розвитку»; формування професійних лікарських спілок; повернення в Україну «всіх розпорошених на далекій чужині українських лікарських сил» [22, с. 7—8]. Серед публікацій на сторінках видання домінують наукові та науково-популярні статті з різних галузей медицини. У ньому також друкувалися численні матеріали, в яких порушувалися питання реорганізації та розвитку медичної освіти (початкової, середньої та вищої) в Україні, «вироблення» української медичної термінології (наприклад, друкувався «Російсько-Український Словничок Медичної Термінології» О. Курила), докладно висвітлювалася організаційна робота, зокрема, багато уваги приділялося роботі з'їздів медичних працівників, діяльності кас взаємодопомоги і професійних спілок тощо.

У липні 1918 р. світ побачило єдине відоме нам число журналу «Вістник Міністерства Народнього Здоров'я і Опікування» (варто зазначити, що саме у період Гетьманату вперше в Україні було створено міністерство, яке опікувалося справами охорони здоров'я [16, с. 3]). У виданні велися відділи: «Офіційна частина» та «Неофіційна частина». Власне тематичне наповнення другого відділу дає підстави класифікувати цей офіційний (за видавцем) часопис і як фахове видання. Зрештою, на цьому наголошувала редакція цього пресодруку: «Вістник не має бути, і не буде журналом вузько офіційним, відбиваючим лише погляди, бажання і заміри Міністерства. Навпаки — він повинен бути журналом науково-громадським в широкому розумінні цього слова, журналом, на сторінках котрого зможуть найти собі місце різні напрямки, різні течії громадської медичної думки, куди зможуть принести свою вкладку різні галузі медицини, оскільки вони торкаються загальних питань медично-санітарного будівництва... «Вістник» не зможе обслуговувати медичну клінічну, а ні бути органом окремих вузьких галузів медицини. Строго наукове ставлення і вирішення широко-громадських питань медицини в різних галузях, а також справ опікування — це є провідним гаслом «Вістника» [4]. Функціональне призначення цього видання — бути зв'язковою ланкою між медичними працівниками, широкою громадськістю, що цікавиться справами медицини й охорони здоров'я, та Міністерством, залучати їх «прийняти саму енер-

гійну участь в справі утворення національної культури в сфері народнього здоровля...» і в обговоренні та вирішенні «питань охорони народнього здоровля і державного опікування на Україні» [4, с. 16]. Таким чином, окрім офіційних матеріалів та хроніки організаційного життя медичних працівників, у цьому пресодруці публікувалися численні науково-популярні, оглядові статті, присвячені суто медико-санітарним проблемам. Принагідно необхідно відзначити, що редакція часопису виплачувала гонорари авторам за опубліковані «оригінальні статті» [4, с. 17].

Третім науково-популярним медичним часописом став харківський російськомовний двотижневик «Врачебное Дело», перше число якого вийшло у світ 1 грудня [14]. Цей журнал був єдиним серед заснованих 1918 р. фахових часописів, якому, незважаючи на різні соціально-політичні перипетії, вдалося проіснувати до 1950 р. включно [41].

Увага місячника «Наше Слово», який у травні 1918 р. було відновлено після «довгої шестимісячної перерви» [25], та заснованого у червні часопису «наукової, практичної та громадсько-побутової медицини» п. н. «Вістник Всеукраїнської Спілки Лікарських Помішників, Помішниць і Акушерок» зосереджувалася переважно на питаннях захисту прав та інтересів лікарських помічників, помішниць і акушерок, розвитку національного професійного руху представників цих медичних фахів, діяльності їхніх організацій, а також фахової освіти. Варто відзначити, що перший з них орієнтувався головно на працівників медичних установ Києва, другий — на медичних працівників середньої ланки в Україні. Ось яким чином редакція «Вістника...» окреслила завдання свого часопису: «освітлювати всі темні куточки «фельдшерського питання», обстоювати перед громадянством своє право на життя і працю на користь того народу, з недр якого ми вийшли...» [27, с. 323].

Розвиток демократичної моделі суспільних взаємин в Україні у постімперський період та в умовах активних державотворчих (національних, класово заангажованих) процесів стимулював правозахисників до популяризації своєї діяльності та широкого ознайомлення громадянства з їхніми правами, обов'язками тощо. Завдяки цьому наприкінці 1918 р. (упродовж вересня—грудня) на теренах України вийшло чотири правничих видання, які утворюють наступ-

ну групу фахових часописів. Три з них («Закон і Право», «Правник», «Право и Жизнь») побачили світ у Києві і один («Голось Права») — у Харкові.

Незважаючи на те, що до видавання цих пресодруків долучилися не лише правничі товариства («Правник» випускався Українським правничим товариством у Києві, а російськомовний двотижневик «Право и Жизнь», що вийшов, як і попереднє видання, у вересні, — однойменним київським юридичним товариством), а й приватні особи («Голось Права» видавав адвокат Ц. Г. Сусер) та громадські організації («Закон і Право» — видавниче товариство «Час»), усі вони мали спільну мету. Ось як про це повідомляла редакція «Закону і Права» у передплатному анонсі: «...допомагати правникам в їх діяльності, а також виховувати поміж громадянством почуття законности та розуміння правних норм державного життя» [36], ознайомлюючи його, як наголошувала редакція харківського «Голоса Права», з питаннями «правовой современности, дѣйствующаго и предполагаемого законодательства и по важнѣйшимъ... вопросамъ практической юриспруденции...» [33]. Спільним для цих видань є також і читацьке призначення, яке не обмежувалося лише колом фахівців у галузях адвокатури, судочинства чи загалом права, — вони орієнтувалися і на широку громадськість. Зміст цих пресодруків становлять теоретико-аналітичні й популярні статті з питань теорії права, судової й судово-адміністративної практики, коментарі до новоухвалених законів, нормативних актів, наказів (публікувалися й їхні тексти) та численні матеріали, що висвітлювали роботу як державних правових інституцій (зокрема Генерального суду УНР), так і приватних юридичних товариств тощо.

Необхідно зазначити, що жодному із вказаних часописів не судилося тривале життя. Так, після виходу другого номера було припинено видавання двотижневика «Правник». Натомість у листопаді 1918 р. почав виходити журнал «Закон і Право», який профункціонував лише до січня 1919 р. Того ж місяця світ побачило останнє число харківського «Голоса Права». У грудні 1918 р. припинив існування двотижневик «Право и Жизнь».

Найменш чисельну групу фахових медійних пресодруків, які побачили світ 1918 р., утворюють військові часописи. Зокрема, до них належать журнали «Армія й Фльота України» та «Військово-На-

уковий Вістник Армії й Фльоти», які мали спільну редакцію. Їх було створено унаслідок реорганізації «Військово-Наукового Вістника Генерального Штабу У.Н.Р.», здійсненої з «дозволу п. Начальника Сухопутного Генерального Штабу, та по згоді на те п. Начальника Морського Генерального Штабу...». Обидва часописи були спробою (оскільки у світ вийшло лише по одному числу кожного) створення теоретико-практичного видання, яке орієнтувалося передусім на «офіцерський склад сухопутної армії» та «старшин фльоти» відповідних військових підрозділів армії Української Держави і мали на меті ознайомлення військових моряків із «тактикою, стратегією, підготовкою до бою» у сухопутних військах і навпаки. Окрім того, пресодруки були покликані популяризувати «серед населення військового та військово-морського знання». Глобальна ж мета заснування зазначених пресодруків — «розробляти та удосконалювати державну оборону України во всіх її галузях» [3, с. 11] — втілювалася у життя завдяки публікації на їхніх сторінках численних статей з теорії і практики воєнного мистецтва, а також присвячених завданням армії, питанням фахової освіти, військової дисципліни, правових взаємин між командним складом і підлеглими, підвищення престижності військової служби та забезпечення армії достатньою кількістю кадрових офіцерів тощо.

Отже, фахову пресу, що влилася в український медіапростір упродовж 1918 р., представляють видання таких груп: економічні (42), педагогічні (5), медичні (5), правничі (4), військові (2) часописи. Глобальна спільна мета цих пресодруків полягала у сприянні розвитку відповідних сфер суспільного життя в Україні, незважаючи на форми (національно чи класово орієнтованих) державних влад, а також у забезпеченні комунікації фахівців відповідних галузей. Саме того року вперше в історії вітчизняної журналістики, зокрема тих регіонів України, які тривалий час перебували у складі Російської імперії, почали виходити україномовні фахові теоретико-практичні журнали (найбільшим осередком їхнього творення був Київ). Серед них: «Армія й Фльота України», «Вістник Ветеринарної Медицини», «Правник», «Українська Кооперація», «Українські Медичні Вісти», «Часопис Міністерства Шляхів» та ін. Окрім матеріалів наукового та науково-популярного характеру відповідних тематичних спрямувань, на шпальтах окремих з них порушувалися

також питання розроблення і запровадження української професійної термінології, зокрема медичної, сільськогосподарської, ветеринарної і зоотехнічної. Основна частина розглянутих нами часописів виходили з періодичністю від одного до двох разів на місяць і досить швидко припиняли свою діяльність, профункціонувавши від кількох місяців до року. Найбільш життєздатними були кооперативні видання (як-от: «Українська Кооперація», «Сільський Господарь») та кілька харківських різногалузевих пресодруків (зокрема «Врачебное Дело»).

1. В. С. З кооперативної преси / В. С. // Українська Кооперація. — К., 1918. — № 2. — С. 60—64.
2. Верхнеднепровськь, 11 Июля // Бюллетені Верходніпровського Союзу Кооперативів. — 1918. — № 1. — С. 4.
3. Від Редакції // Армія й Фльота України. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 11—12.
4. Від редакції // Вістник Міністерства Народнього Здоровля і Опікування. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 15—18.
5. Від редакції // Залізничий Дзвін. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 1.
6. Від редакції // Освіта. — Кам'янець на Поділля, 1918. — № 1. — С. 1—2.
7. Від редакції // Споживач. — Катеринослав, 1918. — № 1. — С. 1.
8. Від Редакції // Українські Медичні Вісти. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 2—3.
9. Від редакції // Часопис Міністерства Шляхів. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 1.
10. Від Управління Комітету // Бюлетень Центрального Українського Кооперативного Комітету. — К., 1918. — № 1.
11. Відкрита передплата на двохтижневий технічний часопис «Київські Вістки Інженерів Шляхів» // Вістник Народнього Міністерства Шляхів. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 23.
12. Г. П. До т.т. ветеринарних лікарів та фельдшерів // Вістник Ветеринарної Медицини. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 4, 5.
13. Гай-Нижник П. Зародження і занепад української кооперації (кінець XIX ст. — 1920 р.) [Електронний ресурс] / П. Гай-Нижник // Київська старовина. — 2003. — № 6. — Режим доступу: <http://www.hainyzhnyk.in.ua/doc/58doc.php>.
14. Демочко Г. Л. Харківська медична періодика 1920—1930-х років як джерело з історії охорони здоров'я у столиці радянської України [Електронний ресурс] / Г. Л. Демочко // Сьомі Богданівські читання : матеріали Всеукр. наук. конф., Черкаси, 6 груд. 2012 р. : зб. наук. пр. — Черкаси, 2012. — С. 118—121. — Режим доступу: [http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/2528/1/\(tezy_demochko_istoriografija%20bogdanivski%20читання\).pdf](http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/2528/1/(tezy_demochko_istoriografija%20bogdanivski%20читання).pdf).

15. *Дорош С.* Огляд педагогічних журналів / С. Дорош // Вільна Українська Школа. — К., 1919/1920. — № 1/3. — С. 97—99.
16. *Жванко Л.* Соціальні виміри Української Держави (квітень—грудень 1918 р.) / Любов Жванко. — Х. : Прапор, 2007. — 224 с.
17. *Зленко П.* Періодичні видання Наддніпрянщини в 1918 році / Петро Зленко // Українська Книга. — Львів, 1938. — Ч. 6/7. — С. 118—127.
18. Київ, 1 жовтня [Передова стаття] // Вістник Громадської Агрономії. — К., 1918. — № 1. — С. 3—5.
19. Київ, 25 Грудня 1918 року [Передова стаття] // Вістник Народнього Міністерства Шляхів. — 1918. — № 1. — С. 12.
20. Ко всімъ членамъ О-ва «Объединеніе» // Бюллетень Кооператива «Объединеніе». — Х., 1918. — № 1.
21. *Комаров Б.* Додатки до збірника «Часописи Поділля» / Б. Комаров // Записки Українського бібліографічного товариства. — Одеса, 1928. — Т. 1. — С. 55.
22. *Корчак-Чепурківський О. В.* Наші завдання часу / О. В. Корчак-Чепурківський // Українські Медичні Вісти. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 3—10.
23. *Кречун Б. М.* Потреба в виданні спеціального органу по досвідній агрономії / Б. М. Кречун // Вістник Громадської Агрономії. — К., 1918. — № 2. — С. 72—73.
24. «Лісовий Вістник» // Відродження. — К., 1918. — № 100. — С. 4.
25. Любий товаришу // Наше Слово. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 2.
26. м. Київ 21 жовтня 1918 року [Передова стаття] // Залізничний Дзвін. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 2.
27. *М. К.* «Вістник Всеукраїнської Спілки Лікарських Помічників, Помічниць і Акушерок» [Рецензія] / М. К. // Українські Медичні Вісти. — К., 1918. — Ч. 11. — С. 323, 324.
28. Наказ по Міністерству Шляхів // Часопис Міністерства Шляхів. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 4.
29. Наші задачі // Коммерческій Курьєрь. — К., 1918. — № 1. — С. 1.
30. Наші завдання // Вістник Ветеринарної Медицини. — К., 1918. — Ч. 1. — С. 1, 2.
31. Нові часописи // Комашня. — К., 1918. — 1 квіт. (ч. 4/6). — С. 135.
32. Од Редакції // Українська Кооперація. — К., 1918. — Кн. 1. — С. 1, 2.
33. Оть редакції // Голось Права. — Х., 1918. — № 1. — С. 1.
34. Оть редакції // Кооперативно-Громадське Життя. — Кременчук, 1918. — № 1. — С. 3.
35. Оть редакції // Финансовый Журналь. — К., 1918. — № 1. — С. 3.
36. [Передплатний анонс] // Закон і Право. — К., 1918. — Ч. 1. — Обкл.
37. [Передплатний анонс] // Кооперативна Зоря. — К., 1918. — № 9/12. — С. 96.

38. [Передплатний анонс] // Освіта. — Кам'янець на Поділля, 1918. — № 1. — Обкл.
39. [Передплатний анонс] // Торговельний бюлетень Дніпровського Союзу Споживчих Союзів України. — К., 1918. — № 2.
40. [Передплатний анонс] // Черниговский Кооператор. — 1918. — № 4. — С. 4.
41. Періодичні видання УРСР. 1918—1950 : журнали : бібліогр. довід. — Х. : Видавництво Книжкової палати УРСР, 1956. — С. 50.
42. *Прихоженко І.* Українська кооперативна преса в 1918 році / Ів. Прихоженко // Книгарь. — К., 1919. — Ч. 25/26. — С. 1700—1714.
43. [Програмна стаття] // Единеніє-Сила. — Немиров, 1918. — № 1/3. — С. 2.
44. [Програмна стаття] // Наша Хата. — Єлисавет, 1918. — № 1. — С. 1, 2.
45. [Програмна стаття] // Сільський Господарь. — К., 1918. — Ч. 1/2. — С. 3.
46. Світець. Щомісячник культурно-освітньої праці на Волині, ч. 2—3... [зміст] // Вільна Українська Школа. — К., 1919/1920. — № 1/3. — С. 106.
47. *Солдатенко В. Ф.* Україна в революційну добу : іст. есе-хроніки : у 4 т. / В. Ф. Солдатенко. — Х. : Прапор, 2008. — Т. 1 : Рік 1917. — 560 с.
48. *Співачевська Н.* Бібліографія часописів Поділля (в межах УСРР) : Покажчик р.р. 1838—1927 / Ніна Співачевська // Часописи Поділля : Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / склали: Микола Білінський, Ніна Співачевська та Іван Кревецький. — Вінниця, 1927—28. — С. 74.
49. Тезиси по докладу о профес. орган'ї печати (о журнал'ї) // Бюлетень Временаго Всеукраинскаго Организационного Комитета Союзов Рабочих по Обработк'ї Пищевых Продуктов. — К., 1918. — 10 листоп. (№ 1).
50. *Х-Тось.* Про що пишуть в інших часописах / Х-Тось // Кооперативна Зоря. — К., 1918. — № 9/12. — С. 78—82.
51. *Чубай У.* Українські періодичні видання м. Кам'янця-Подільського 1918 р.: історико-типологічний аспект / У. Чубай // Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика». — Львів, 2007. — Вип. 31. — С. 258—266.
52. Шановні товариші! // Вісти Вінницького Союзу Споживчих Товариств. — Вінниця, 1918. — № 1. — С. 1.
53. *Шепченко П.* «Українські Медичні Вісти»... [Рецензія] / П. Шепченко // Книгарь. — К., 1918. — Ч. 7. — С. 396, 397.

54. Ю. М. «Українські Медичні Вісти» / Ю. М. // Вістник Міністерства Народнього Здоров'я і Опікування. — 1918. — Ч. 1. — С. 141.
55. Яка мета нашого бюлетеня // Бюлетень Українського Народнього Кооперативного Банку. — К., 1918. — № 1.

Ігор Зубрицький

ГАЗЕТИ РАДЯНСЬКОЇ ВОДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ:
КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ (1920—1923 рр.)

Розглянуто тематично-жанрову палітру та типологічну структуру водницьких газет, започаткованих у 1920—1923 рр. на території сучасної України, порівняно із «Днепровским Водником» у період відновлення його виходу у 1929—1934 рр. Проаналізовано взаємозв'язок між галузевою та ідеологічною складовими концепції водницьких пресових органів.

Ключові слова: водники, водницькі газети, спеціалізована преса, ідеологічний тиск.

Рассмотрено тематико-жанровую палитру и типологическую структуру водницких газет, что начали выходить у 1920—1923 гг. на территории современной Украины, в сравнении с «Днепровским Водником» в период возобновления его выхода в 1929—1934 гг. Проанализировано взаимосвязь между отраслевой и идеологической составляющими концепции водницких пресовых органов.

Ключевые слова: водники, водницкие газеты, специализированная пресса, идеологическое давление.

The thematic and genre palette, typological structure of water newspapers, which were launched in 1920—1923 yrs at the territory of contemporary Ukraine compared to «Dneprovskiy Vodnik» in the period of its publishing renewal in 1929—1934 yrs have been examined. A correlation between branch and ideological components of the water press organs concept has been analyzed.

Key words: water transport workers, water transport worker's newspapers, specialized press, ideological pressure.

Становлення спеціалізованих радянських водницьких газет відбувалося у складний час суспільно-політичної нестабільності та воєнних дій на території України. Глобальні державні перетворення